

8. Grecu E. Competențele profesorului – un model european. Modernizarea standardelor și curricula educaționale – deschidere spre o personalitate integrală. Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 22-23 octombrie, 2009. Partea I. Chișinău, 2009, p. 221-223.

9. Jinga I., Istrate E. Manual de pedagogie. București: Editura ALL, 2006, p. 78.

10. Marcus S. (coord.) Competența didactică: perspectivă psihologică. București: All Educational, 1999, p. 173.

11. Niculescu R.M. (coord.) Pregătirea inițială, psihologică, pedagogică și metodică a profesorilor. Brașov: Editura Universității „Transilvania”, 2001.

12. Pâslaru Vl., Papuc L. et al. Construcție și dezvoltare curriculară. Cadrul teoretic. Centrul de resurse curriculare. Moldova, UPS Ion Creangă, 2005, p. 37.

13. Potolea D., Neacșu I. et al. Pregătirea psihopedagogică. Iași: Polirom, 2008. 430 p.

14. Racu I., Perjan C., Jelescu P. Psihologia dezvoltării și psihologia pedagogică. Chișinău: Univers Pedagogic, 2007.

15. Silistraru N. Pedagogie. Note de curs. Chișinău, 2002. 268 p.

16. Standarde de competență profesională ale cadrelor didactice. Aprobate prin Ordinul ministrului educației nr. 623 din 28 iunie 2016.

17. Socoliuc N., Cojocaru V. Formarea competențelor pedagogice pentru cadrele

didactice din învățământul universitar. Chișinău: Cartea Moldovei, 2007, p. 25.

18. Șchiopu U. Dicționar de psihologie. București: Editura Babel, 1997.

Stadiile formării culturii economice la copii în cadrul educației familiale

Les étapes de formation de culture économique de enfants dans la famille

Anastasia Oloieru,

**profesor de științe economice la IPLT
„Petru Rareș”,**

doctorandă

Facultatea de Științe

ale Educației și Informatică,

UPS „Ion Creangă”, Chișinău, Moldova

Rezumat

Articolul examinează problema impactului cunoștințelor părinților despre particularitățile de vârstă și individuale ale copiilor în formarea dezvoltarea culturii economice în familie. Se descriu cinci etape de dezvoltare a copiilor prin participarea acestora la/în viața și activitățile economice ale familiei. Problema formării culturii economice la copii depinde în egală măsură de respectarea etapelor de formare a acestora, dar și de cunoașterea de către părinți și adulți a problemelor ce însoțesc acest proces, de

luarea în considerare a recomandărilor specialiștilor în domeniu.

Cuvinte-cheie: cultură economică, educația în familie.

Résumé

L'article examine l'importance de la connaissance parentale, de l'âge et des particularités individuelles des enfants au sujet de leur formation économique en éducation familiale. On décrit cinq étapes du développement de l'enfant et la manière de leur participation à la vie et à l'activité économique de la famille. Il est également proposé que la matrice de la formation de la culture économique des enfants dans la famille à différents stades de développement où parents et adultes trouveront les principaux problèmes émergents dans la formation des représentations économiques chez les enfants ainsi que des recommandations concernant les actions éducatives des parents.

Mots-clés: culture économique, éducation familiale.

Dezvoltarea copilului se realizează pe stadii. Trecerea de la un stadiu la altul marchează un salt în cadrul nu numai al diverselor componente psihice, ci și în cadrul relațiilor dintre ele, al personalității în ansamblul său. Și, în pofida faptului că principiile educative au fost formulate încă în 1970, mulți părinți rămân corigenți la capitolul cunoașterea și respectarea

particularităților de vârstă, mai ales în ceea ce privește realizarea educației economice în cadrul familiei.

Cert este faptul că educarea copiilor în spiritul economiei începe devreme, însă nu-i putem oferi preșcolarului noțiuni complicate, pe care încă nu le înțelege și nici nu le va ține minte. Or, cum spune și J.J. Rousseau, *suntem obligați să respectăm natura interioară a copilului* (Cucos, p. 405), *care are un mers firesc, și să plecăm de la aceasta în alegerea strategiilor educative.*

În cadrul formării culturii economice în familie, părinții sunt obligați să țină seama de particularitățile de vârstă și individuale ale copiilor, de faptul că fiecare etapă de vârstă se caracterizează prin trăsături definitorii, care o diferențiază pe cea precedentă de cea următoare. Sub influența condițiilor de viață, climatului familial, deprinderilor practicate în familie, copilul poate fi dirijat în direcția dorită, întrucât organismul are o mare putere de creștere și dezvoltare, fiind și foarte maleabil. Ca urmare, acțiunile educative exercitate de părinți trebuie să fie raționale și continue, să se bazeze pe faptul că dezvoltarea psihică a copilului se realizează în strânsă legătură cu dezvoltarea sa fizică.

Cea mai mare parte a timpului copilul îl petrece în sânul familiei, de aceea un rol important în educația economică a copiilor îl joacă orientarea și valoarea socială a intereselor

și tendințelor adulților, calitățile lor morale. Toate acestea imprimă o deosebită importanță procesului de educație și o nețărmurită responsabilitate a părinților în realizarea acestui proces.

Participarea copiilor la viața și activitatea economică a familiei se realizează diferit la diverse stadii de dezvoltare. Adulții au datoria de a-i atrage pe copii la această activitate, de a ține cont de opiniile și propunerile lor, de a-i considera membri cu drepturi și îndatoriri bine definite.

Astfel, în perioada **copilăriei timpurii (1-3 ani)**, comportamentul copiilor este influențat foarte mult de familie. Obiceiurile și nivelul de cultură al acestora se regăsesc în formele activităților ludice la copii. Acest lucru se realizează fie prin imitarea și reproducerea unor comportamente ale adulților, fie prin probarea unor acțiuni ce atrag atenția adultului. De aceea este necesar ca fiecare familie să-și formeze obiceiuri sănătoase și să adopte comportamente economice raționale, care se vor înfirișa ulterior în trăsăturile caracteriale ale copilului.

Totodată, copiii încearcă să rezolve crizele de autonomie și rușine. Ei sunt foarte curioși și trăiesc sentimente de satisfacție, atunci când le reușește o acțiune. La rândul lor, adulții îi pot stimula prin încurajarea desfășurării unor comportamente și verbalizarea lor. Interzicerea excesivă de a acționa suprimă inițiativa copilului și, în cele din urmă, îi vor trezi

sentimentul de vină. Dacă în această perioadă copilul nu reușește să-și dezvolte simțul de inițiativă și independență, mai târziu, în viață, va fi dificil ca acesta să ia decizii raționale, referitoare la profesie și la viața personală.

În perioada **preșcolară (3-6/7ani)** predomină mai mult jocul. Pe lângă avantajele jocului în ceea ce privește dezvoltarea limbajului, imaginației, acesta îmbunătățește abilitățile sociale ale unui copil, cultura economică elementară formându-se prin interpretarea diferitor roluri – de pompier, profesor, medic, bancher – și prin realizarea unor sarcini ușoare: aranjarea jucăriilor, hainelor, chiar și efectuarea unor cumpărături.

Copilul preșcolar este preocupat de cunoașterea interiorului și exteriorului locuinței, grădiniței, străzii, camerelor, face efort să identifice locul anumitor obiecte; este atent la caracteristicile fiecărui membru al familiei, la comportamentul lor, la condițiile de viață. Acumulează experiență în ceea ce privește generalizările cantitative: mult, puțin, scump, ieftin.

Reușind să facă primele socoteli, preșcolarul manifestă interes viu pentru preocupările adultului, în special în calcularea și repartizarea banilor, la care încearcă să ia parte. Deși banii reprezintă pentru ei doar niște obiecte concrete, fără o valoare reală, importanța acestora pentru adulți le atrage atenția. Tot atunci, copiii încep să-și formeze o reprezentare a modului în care

sunt obținuți banii, de aceea, este bine să cunoască faptul că tata sau mama merg la serviciu pentru a-i câștiga.

În cadrul **școlarității mici (6/7-10/11 ani)** se dezvoltă așa calități, ca voința, încrederea în sine, curajul, tendința spre risc etc. Copiii visează cu ochii deschiși la viitoarea profesie și exercită diverse sarcini atât la școală, cât și în cadrul familiei. Atunci când realizează bine sarcina, ei simt gustul succesului, în caz contrar, li se dezvoltă un sentiment de inferioritate.

Viața școlară îl pregătește pe copil pentru o integrare eficientă în societate. El devine tot mai preocupat în efectuarea unor activități care vin în sprijinul adultului. Rolul de cumpărător al familiei, mânuirea banilor, achiziționarea unor obiecte personale îl introduc în cotidianul economic al familiei.

La aceasta vârstă, copiii cheltuiesc banii cu ușurință, pentru obiecte pe care și le doresc spontan, deoarece încă nu dispun de abilitatea de a planifica modul de cheltuire a banilor, însă doar în felul acesta ei învață diferența dintre dorințe și nevoi, dintre cheltuieli și venituri. Asimilarea noțiunilor economice este atât de firească, iar curiozitatea, atât de mare, încât deseori copiii cer să li se explice de ce au fost inventate anumite concepte și care este legătura lor cu viața cotidiană.

În perioada **preadolescenței (10/11 ani-14/15 ani)** trebuințele copiilor sunt îndreptate în

direcția optimizării viitoarei opțiuni școlare și profesionale. În perioada respectivă, copilul este stimulat să-și descopere propriile afinități, în scopul construirii unei imagini de sine pozitive. Tot atunci, i se dezvoltă concepția despre lume și viață, apare dorința de afirmare, crește interesul pentru problemele abstracte și de sinteză. Puberul dorește să învețe să-și administreze și să-și valorifice cu efecte maxime resursele financiare și nonfinanciare, dorește să știe și care sunt costurile deciziilor sale, începe să realizeze importanța educației și a pregătirii pentru o viitoare profesie.

Preadolescenții au abilitatea cognitivă de a înțelege noțiuni legate de planuri de economii, dobândă sau credit, precum și de a înțelege mecanismul deciziei de a cumpăra un produs. Cu toate acestea, presiunea socială îl poate face să-și dorească haine mai frumoase sau un telefon de ultimă generație sau îl poate face să se simtă exclus din anumite grupuri, care acordă o importanță deosebită aspectelor materiale.

Mulți preadolescenți se vor lăsa influențați de modă sau „trenduri” în alegerile pe care le fac. Prin urmare, la această vârstă copiii sunt ușor de convinși și influențați de reclame din mass-media și internet.

În perioada **adolescenței (14/15-18 ani)**, dependența materială, emoțională pot provoca conflicte între adolescent și părinți. Este momentul în care tânărul își structurează

informațiile despre sine, identificându-se vocațional. El combină aspecte legate de cunoașterea propriilor interese, valori, abilități și competențe, pe de o parte, cu preferința pentru un anumit tip de activitate și mediu de muncă, pe de altă parte.

Ei pot deja înțelege necesitatea de a economisi pentru o achiziție viitoare sau pentru zile negre. Mulți dintre ei își doresc să aibă bani în plus față de ce le oferă părinții și sunt capabili să îi obțină. De aceea, este bine să fie încurajați să câștige bani, cu mențiunea că munca realizată să nu interfereze cu educația. Năzuința adolescenților de a fi culți este atât de mare, încât ei se informează, citesc mult (subiecte care îi interesează); prin urmare, părinții ar putea fi mentori în consolidarea culturii economice, ajutându-i să-și aleagă literatura potrivită, jobul pentru vacanță, filmele și emisiunile educative, activitățile desfășurate în timpul liber etc.

În general, fiecare familie își are propriul sistem de valori, pe care le promovează. Cu toate acestea, scopul educației familiale este același: formarea copilului ca subiect care gândește, simte, acționează în concordanță cu valorile general-umane, printre care își fac loc și valorile economice.

De multe ori părinții împrumută diferite șabloane de educație din familiile lor de origine. Tot de acolo, ei cultivă și diferite calități care formează profilul economic al

copilului. Printre acestea, putem enumera: raționalitatea, independența, responsabilitatea, hărnicia, inițiativa, disciplina etc.

Astfel, trăsăturile menționate pot mobiliza resursele interne ale personalității copilului, iar crearea de către părinți a unui astfel de profil moral îi va întreține în permanență curiozitatea pentru descoperirea continuă de soluții, pentru punere în practică a cunoștințelor asimilate, pentru formarea unor noi priceperi și deprinderi, în vederea exercitării ulterioare a unei meserii sau profesii. Totodată, necunoașterea de către părinți a transformărilor fiziologice și psihice prin care trece copilul la diferite stadii reprezintă o cauză ce poate influența într-o direcție greșită comportamentul acestuia.

În continuare, propunem matricea formării culturii economice a copiilor în cadrul familiei la diferite stadii de dezvoltare, în care părinții și adulții vor regăsi principalele probleme apărute în formarea reprezentărilor economice la copii, dar și anumite recomandări privind acțiunile educative ale părinților.

Tabelul 1. Matricea formării culturii economice a copiilor în cadrul familiei

Nr.	Stadiul	Reprezentările economice	Dificultăți	Acțiuni educative
1	Copilăria timpurie	Limită și reproduce comportamentele adulților. Manifestă curiozitate de acțiune independent.	Nu poate verbaliza ceea ce face. Se simte vinovat, dacă nu este aprobat de adult.	Faceți curățenie împreună: străngeți jucăriile, aranjați hăinuțele etc. Încurajați-l să ia decizii în mod independent.
2	Perioada preșcolară	Se familiarizează cu noțiunile „mult”, „puțin”, „scump”, „ieftin” etc. Îi plac jocurile de rol: de-a pompierul, de-a bancherul, de-a vânzătorul. Realizează împreună cu adultul primele calcule ale banilor.	Nu înțeleg diferența dintre nevoi și dorințe. Banii, pentru ei, sunt doar obiecte, fără valoare reală.	Sortați împreună monedele și bancnotele după mărime, culoare, nominal. Explicați ce înseamnă restul de la cumpărături. Explicați că fiecare țară își are moneda proprie.
3	Școlăritatea mică	Nu pot încă planifica bugetul pe termen lung. Sprijină adultul în realizarea diferitor activități gospodărești.	Cheltuiesc banii cu ușurință. Se poate întâmpla să-și dorească multe lucruri și foarte scumpe.	Începeți să le oferiți copiilor bani de buzunar. Încurajați-i să economisească pentru un anumit obiect. Faceți

				cumpărături împreună și arătați-le că aveți un buget limitat.
4	Preadolescența	Recunosc importanța educației pentru o viitoare profesie. Se implică în amenajarea locuinței, camerei, prepararea bucatelor.	Poate apărea dorința exagerată de a cumpăra tot ce este la modă sau sindromul avariției, sau „hagitudose”, nu dorește să cheltuiască nici un ban economisit.	Îi puteți explica cum să utilizeze un card bancar. Puteți deja privi împreună emisiunile economice, explicându-i semnificația unor activități. Puteți încerca anumite lecturi și jocuri economice, de tip Monopoly, în cadrul familiei.
5	Adolescența	Înțeleg necesitatea de a economisi pe termen lung. Fac singuri cumpărături. Își doresc independență materială. Se pot încadra în diverse munci în afara familiei.	Din dorința de a avea bani, se pot implica în activități nepotrivite vârstei. Pot intra în probleme financiare, împrumutând bani.	Comunicați cât mai des posibil pe teme economice. Controlați indirect bugetul personal. Încurajați-l să se angajeze part time, mai ales în perioada vacanțelor.

În baza cercetării efectuate, menționăm că educația economică în familie începe cu primii ani de viață și se modifică odată cu scurgerea timpului, pentru fiecare stadiu în parte urmărindu-se diferite scopuri. Dacă în primii trei ani de viață copilului trebuie să-i spui foarte multe, ca să înțeleagă ce se petrece în jurul lui, apoi, prin propriul model parental, trebuie să-l familiarizezi cu un comportament economic rațional; în preajma vârstei de școală, se obișnuiește cu noțiunea de „disciplină”, formându-și spiritul gospodăresc, iar în adolescență puteți deveni aliați în ceea ce privește bugetele, discuțiile economice, munca în și pentru familie. De asemenea, părinții trebuie să manifeste o atitudine deschisă față de propria schimbare și perfecționare.

De altfel, în condițiile schimbărilor actuale, este important ca adulții să conștientizeze că nu doar școala contribuie la transmiterea valorilor, dar și familia; prin urmare, în primul rând, ei ar trebui să posede inteligență și un larg orizont cultural economic.

Bibliografie

1. Cucuș, C., *Pedagogie*, Iași, Polirom, 2014.
2. Feghiu, A., „Rolul familiei în formarea competenței antreprenoriale”, în *Familia – factor existențial de promovare a valorilor etern-umane*, Chișinău, CEP USM, 2012.
3. Ionescu, M., *Educația în familie. Repere și practici actuale*, București, Cartea Universitară, 2006.
4. Stănciulescu, E., *Sociologia educației familiale*, Iași, Polirom, 1998.
5. Verza, E., *Psihologia vârstelor*, București, Pro Humanitate, 2000.
6. <http://www.suntparinte.ro> (accesat la 10.10.2017).